

Jure Ferlan

ŠTEFAN ŠUBIC KOT USTVARJALEC LIKOVNIH DEL S PASIJONSKO VSEBINO

Ob 200-letnici rojstva

Od rojstva podobarja in slikarja samouka Štefana Šubica je 22. decembra 2020 minilo 200 let. Rodil se je v Hotovlji številka 4, mlinarju Pavlu (Hotovlja 1772–Hotovlja 1847) in njegovi ženi Mariji, rojeni Demšar. Umrli je v Poljanah nad Škofjo Loko 9. junija 1884. Z likovnim svetom se je srečal že v domači hiši, oče se je poleg mlinarstva ukvarjal tudi s podobarstvom. Osnovno šolo je obiskoval v bližnjih Poljanah. Po zaključenem šolanju se je začel pri očetu resneje učiti podobarstva, nato je odšel v uk k Janezu Groharju starejšemu (Zgornja Sorica 1782–Zgornja Sorica 1852) v Železnike.¹⁹³ Obvladal je vse glavne podobarske tehnike: slikanje v olju na platno, figuralno in dekorativno rezbarstvo, pozlatarstvo, fresko tehniko ter slikanje na steklo.

Sprva je ustvarjal v domači hiši v Hotovlji, skupaj z bratoma Blažem in Janezom.¹⁹⁴ Leta 1844 se je priženil v Poljane, k hiši, kjer se je po domače reklo Pod skalo, po priimku tedanjega lastnika tudi Pri Kisovcu.¹⁹⁵ Kasneje je hiša dobila ime Pri Štefanu; danes se imenuje Kulturni center slikarjev Šubic. Tu je razvil eno pomembnejših podobarskih delavnic na Slovenskem, naročila so bila predvsem cerkvena. Pri delu so mu pomagali vsi sinovi: Valentin, Pavle, Alojzij, posebej pa sta s svojim talentom izstopala Janez (Poljane 1850–Kaiserslautern 1889) in Jurij (Poljane 1855–Leipzig 1890). Oče je poskrbel za njuno akademsko izobrazbo, ki sta jo dosegla v tujini, tam tudi ustvarjala in postala pomembna predstavnika slovenskega slikarstva druge polovice 19. stoletja.

Štefan se je v svojih delih zgledoval po renesančnih in baročnih mojstrih, nanj je imela vpliv tudi nazarenska umetnost slikarja Janeza Wolfa. V svoji delavnici, ki je ustvarila obsežen opus, je zaposloval veliko število pomočnikov, pri njem so se učili številni bolj ali manj znani podobarji in slikarji, med njimi za kratek čas tudi Ivan Grohar.¹⁹⁶ Pod dela iz svoje delavnice se je Štefan rad podpisoval,

¹⁹³ <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi674878/>, dostop 1. 2. 2021.

¹⁹⁴ <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi674878/>, dostop 1. 2. 2021.

¹⁹⁵ Maruša Gantar: Štefan Šubic, v: *Vaščan*, glasilo Krajevne skupnosti Poljane, letnik 40, št. 121, december 2014, str. 35.

¹⁹⁶ Ivan Sedej: Podobarstvo na Loškem ozemlju v 19. stoletju, v: *Loški razgledi* 8, Muzejsko društvo Škofja Loka, Škofja Loka, 1961, str. 93.

a je pogosto vprašanje, v kolikšni meri so v celoti njegova, koliko pa so naredile roke pomočnikov. Kadar se je z naročilom mudilo, so pomagali tudi nekateri sorodniki in sorodnice. Za cerkvene potrebe so izdelovali kipe, oltarje, rezljane stranice cerkvenih klopi, oltarne in banderske slike, križeve pote, kulisne Božje grobove, stenske poslikave v fresko tehniki ter različne druge cerkvene predmete. Izdelke Šubičeve podobarske delavnice najdemo v glavnem na Gorenjskem, Notranjskem in Dolenjskem, nekaj še na Štajerskem in Primorskem. Posamezne izdelke je pošiljal tudi v tujino. Poleg ustvarjanja novih izdelkov je Štefan s sodelavci veliko obnavljal starejša cerkvena dela, predvsem lesene baročne oltarje. S tem je, ne vedoč, postal neke vrste restavrator, saj v njegovem času tega izraza v slovenskem okolju niso uporabljali. Sam se je marsikje podpisal kot »malar in piltauer«.¹⁹⁷

Za lažjo predstavo o njegovem opusu bežno preletimo nekaj tipičnih del Štefanove podobarske delavnice, ki ponazarjajo Kristusovo trpljenje in značilno ikonografijo, povezano z njim.

Eno monumentalnejših poslikav s pasijonsko vsebino je ustvaril leta 1869 v romarski cerkvi Svetega Križa na 856 m visoki Križni gori nad Ložem, ki se nahaja med Cerkniškim in Loškim poljem, od koder je izjemen razgled po vsej Notranjski. Baročna cerkev s samostojnim zvonikom, ki ji bočni kapeli dajeta obliko latinskega križa, je bila zgrajena sredi 18. stoletja pod vodstvom Andreja Telbana, župnika iz Starega trga pri Ložu.¹⁹⁸ Ta je dal ob poti do cerkve zgraditi tudi kapele križevega pota in kalvarijo in tako oblikoval pravi romarski kompleks. Cerkev slovi po ciklu pasijonskih oltarnih slik enega najpomembnejših slovenskih baročnih slikarjev Fortunata Berganta. Tu je nastala znamenita pesmarica *Romarske bukvize*, ki jo je leta 1757 izdal Filip Jakob Repež, organist iz Starega trga pri Ložu, v njej pa povečuje božjo pot k Svetemu Križu.¹⁹⁹ V to cerkev sta leta 1869, dobro stoletje po njenem nastanku, prišla Štefan in njegov sin Janez ter v fresko tehniki poslikala obok in luneti prezbiterija. Ikonografska vsebina te poslikave se nanaša na češčenje Svetega Križa. Na sredi svoda je na zlatorumenem ozadju upodobljen lesen križ, z luknjami na mestih, kjer je bil z žebli pribit Kristus, kar likovno predstavlja poveličanje križa kot simbola odrešenja. Križ častijo trume angelov v skupinah, spodnja piha v trombe na vse štiri strani neba, zgoraj pa skupinica golih putov drži predmete Kristusovega trpljenja. Ti predmeti so prisotni tudi v dekorativnem okviru na slavlolu. V levi luneti je svetopisemski prizor Mojzesa s kačo na stebru kot predpodobo Križa, v desni pa prizor prikazanja Svetega Križa pri Milvijskem mostu v Rimu cesarju Konstantinu Velikemu.

¹⁹⁷ Germanizma, ki pomenita: slikar in kipar.

¹⁹⁸ Janez Kebe: *Križna gora nad Ložem*, Župnijski urad Stari trg pri Ložu, Ljubljana 1987, str. 30 in 33.

¹⁹⁹ Kebe, str. 69–75.

Freski v lunetah sta močno poškodovani zaradi zamakanja strehe v preteklosti. Štefan se je skupaj s sinom Janezom in naročnikom, takratnim starotrškim župnikom Jurijem Križajem, ovekovečil z napisom na slavaloku, ki priča, da sta s sinom obnovila tudi baročni glavni oltar.

Glavni oltar cerkve na Križni gori sta prenovila Štefan in Janez Šubic leta 1869. Foto Jure Ferlan.

Janez je kasneje poslikal še oboka in stene stranskih kapel. V kapeli Bičanega Zveličarja je upodobil naslednje prizore: Helena najde Sveti Križ, Cesar Heraklij reši Sveti Križ iz rok Perzijcev (povišanje Svetega Križa), Žene pri grobu in Pogled na Kalvarijo. V kapeli Žalostne Matere Božje je upodobil prizore iz Jezusovega otroštva.²⁰⁰

Poslikava prezbiterija na Križni gori nad Ložem. Foto Jure Ferlan.

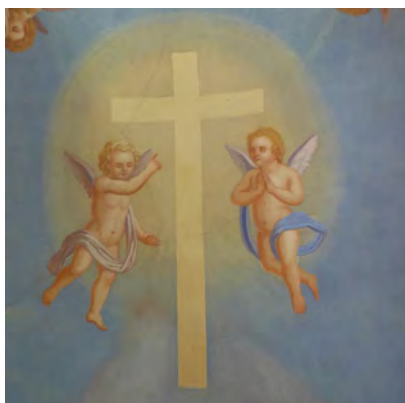
Napis na slavaloku cerkve sv. Križa na Križni gori nad Ložem, ki prča o poslikavi in restavriranju glavnega oltarja, ki sta ga izvedla Štefan in Janez Šubic. Foto Jure Ferlan.

²⁰⁰ Kebe, str. 42.

Štefanova delavnica je s fresko poslikavo opremila²⁰¹ najstarejši še ohranjeni Božji grob v Škofji Loki, v cerkvi Svetega Križa na Hribcu. V dvodelni podzemni kapeli so na obokih in stenah prizori Polaganje v grob, Vstajenje, Kronanje s trnjem in Arma Christi. Na stropu manjšega dela kapele, posvečene Bičanemu Zveličarju, angeli častijo rumeno žareč križ na sinje modrem nebu.

Poslikava sten in obokov podzemne kapele Božjega groba v p. c. sv. Križa na Hribcu je delo Šubičeve delavnice. Foto Jure Ferlan.

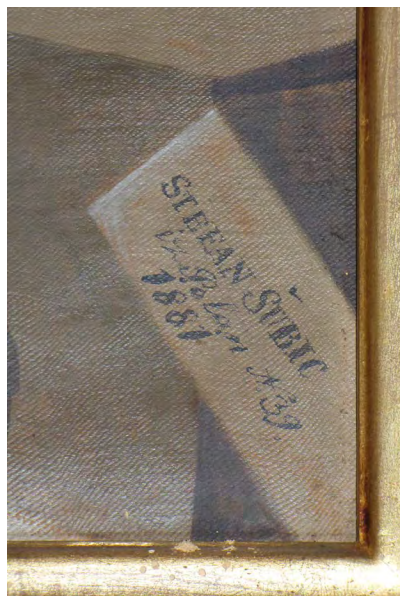
Angeli častijo Sveti Križ, Šubičeva delavnica, p. c. sv. Križa, Hribec. Foto Jure Ferlan.

²⁰¹ Gantar, str. 35.

Lepo ohranjen je križev pot v župnijski cerkvi sv. Urha v Leskovici, ki ga je Štefan izdelal leta 1881, in sicer po predlogi avstrijskega slikarja Josepha von Führicha (1800–1876).²⁰² Führichov Križev pot je cerkvena avtoriteta postavljala kot zgled, zato je doživel številne kopije, tudi v Sloveniji jih je zelo veliko. Z njimi so po župnijskih cerkvah nadomeščali starejše križeve pote in jih v po navadi predstavljali v podružnične cerkve.

Štefan Šubic, 14. postaja križevega pota, ž. c. sv. Urha v Leskovici. Foto Jure Ferlan.

Štefanov podpis na 14. postaji križevega pota v ž. c. sv. Urha v Leskovici. Foto Jure Ferlan.

V cerkvi sv. Urbana na Gorenji Dobravi je podpisan na drugi postaji križevega pota. Narejena je še po stari predlogi, ki je bila zelo značilna za barok. Ni povsem jasno, ali jo je le preslikal ali naredil na novo, saj je, vsaj večji del tega križevega pota, sicer pripisan (škofje)loškemu slikarju Janezu Antonu Tušku (1725–1798).²⁰³ Danes je to težko potrditi, saj je večina slik tako propadla, da so le delno rekonstruirane. Križeve pote so v preteklosti obnavljali tudi tako, da so z novimi včasih nadomestili le nekaj postaj.²⁰⁴

²⁰² Jure Ferlan: Umetnostnozgodovinski opis cerkve sv. Urha, v: *Naših 500 pomladi pod varstvom sv. Urha*, zbornik ob 500-letnici posvetitve župnijske cerkve sv. Urha v Leskovici, župnija Leskovica in Občina Gorenja vas-Poljane, Leskovica, 2017.

²⁰³ Štukl France: Janez Anton Tušek (1725–1798), v: *Loški razgledi* 20, Muzejsko društvo Škofja Loka, Škofja Loka, 1970, str. 150.

²⁰⁴ Za prijazen sugestijo se zahvaljujem Bernardi Jesenko Filipič, dokumentalistki ZVKDS.

2. postaja križevega pota v p. c. sv. Urbana na Gorenji Dobravi. Foto Jure Ferlan.

Štefanov podpis na 2. postaji križevega pota, p. c. sv. Urbana na Gorenji Dobravi. Foto Jure Ferlan.

Za zaključek se ustavimo še v župnijski cerkvi sv. Antona Puščavnika v *Železnikih*, kjer v velikonočnem času postavijo velik kulisni Božji grob, ki je lep primerek teh grobov. Štefan ga je leta 1856 izdelal še za staro župnijsko cerkev, ki je stala na mestu današnje.²⁰⁵ Po poškodbah ob poplavih leta 2007 je bil strokovno restavriran v restavratorskem centru ZVKDS v Ljubljani²⁰⁶ in predstavlja eno bolje ohranjenih del te delavnice. V smislu gledaliških kulis ga sestavlja več lesenih lokov, poslikanih z arhitekturo, svetopisemskimi pasijonskimi prizori in orientalskim rastlinjem. Kulise, sestavljene iz ujemajočih se manjših delov, dajo sceni globino, dodatno pa jo poživljajo lesene figure rimskih vojakov in svetopisemskih žena. Celota gledalca sugestivno nagovarja, da se v mislih in duhu prestavi v Jeruzalem v čas velikega petka in sobote.

²⁰⁵ *Varstvo spomenikov* 46, Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije, Ljubljana, 2010.

²⁰⁶ *Varstvo spomenikov* 46, str. 423 in 424.

Kulisni Božji grob v ž. c. sv. Antona Puščavnika v Železnikih. Foto Jure Ferlan.